

Obsah

Předmluva ke druhému vydání	15
ČÁST I	
Základní okruhy obecné psychopatologie	17
1 Úvod	19
2 Vymezení normy	21
Shrnutí	27
3 Mechanismus vývoje psychických odchylek	29
3.1 Dědičnost	30
3.1.1 Vývoj centrálního nervového systému (CNS) jako základu psychických funkcí	32
3.1.2 Dědičnost psychických chorob a poruch	36
3.2 Vlivy prostředí	42
3.2.1 Vlivy prostředí v prenatálním a postnatálním období	44
3.2.2 Specifičnost působení různých sociálních faktorů	45
3.3 Charakteristika jednotlivých zátěžových situací a jejich působení	48
3.3.1 Frustrace	48
3.3.2 Konflikt	49
3.3.3 Stres	50
3.3.4 Trauma	52
3.3.5 Krize	53
3.3.6 Deprivace	53
3.4 Protektivní faktory a mechanismy zvládání zátěžových situací	54
3.4.1 Obranné reakce	56
Shrnutí	60

4	Stručný přehled poruch jednotlivých psychických funkcí	61
4.1	Poruchy vědomí a pozornosti	61
4.1.1	<i>Kvantitativní poruchy vědomí</i>	61
4.1.2	<i>Kvalitativní poruchy vědomí</i>	62
4.1.3	<i>Poruchy pozornosti</i>	62
4.2	Poruchy vnímání	63
4.3	Poruchy myšlení	64
4.3.1	<i>Kvantitativní poruchy myšlení</i>	64
4.3.2	<i>Kvalitativní poruchy myšlení</i>	64
4.4	Poruchy paměti	65
4.5	Poruchy řeči	66
4.6	Poruchy emocí	67
4.6.1	<i>Poruchy afektů</i>	67
4.6.2	<i>Poruchy nálady</i>	67
4.7	Poruchy jednání, motivace a vůle	68
4.7.1	<i>Kvantitativní poruchy jednání</i>	68
4.7.2	<i>Kvalitativní poruchy jednání</i>	68
4.7.3	<i>Poruchy pudů</i>	69
4.7.4	<i>Poruchy vůle</i>	70
4.8	Poruchy osobnosti	70
4.8.1	<i>Vrozené poruchy osobnosti</i>	70
4.8.2	<i>Poruchy osobnosti vzniklé v průběhu života</i>	71
	Shrnutí	72

ČÁST II

	Psychologická problematika nemocných a zdravotně postižených	73
5	Somatická nemoc jako psychologický problém	75
5.1	Úvod	75
5.2	Subjektivní obraz nemoci	76
5.2.1	<i>Somatické symptomy a jejich subjektivní význam</i>	76
5.2.2	<i>Psychické reakce na somatickou chorobu</i>	78
5.2.3	<i>Prožívání nemoci v čase</i>	86
5.2.4	<i>Zhoršení kvality života jako důsledek nemoci</i>	88
5.3	Sociální význam nemoci	89
5.3.1	<i>Postoje společnosti k nemocným</i>	89
5.3.2	<i>Role a postavení nemocného</i>	90
5.3.3	<i>Rodina nemocného</i>	92

5.4	Psychické problémy spojené se somatickým onemocněním v dětském věku	94
5.4.1	<i>Subjektivní obraz somatické nemoci v dětském věku</i> . . .	94
5.4.2	<i>Reakce rodičů na onemocnění dítěte</i>	101
5.4.3	<i>Sociální postavení nemocných dětí</i>	104
5.5	Psychosomatické a somatopsychické vztahy	106
5.5.1	<i>Příčiny vzniku psychosomatických potíží</i>	107
5.5.2	<i>Psychosomatické poruchy dětského věku</i>	111
5.5.3	<i>Münchhausenův syndrom</i>	113
5.6	Terapeutická práce se somaticky nemocnými	114
	Shrnutí	115
6	Poruchy a onemocnění centrálního nervového systému (CNS) . . .	117
6.1	Organické postižení CNS	117
6.1.1	<i>Specifičnost organického postižení CNS v dětském věku</i> .	118
6.2	Klinické projevy organického postižení CNS	119
6.3	Průběh a prognóza poruch a onemocnění CNS	123
6.4	Typy postižení a onemocnění CNS	123
6.4.1	<i>Infekce CNS</i>	123
6.4.2	<i>Nádory mozku</i>	125
6.4.3	<i>Úrazy hlavy</i>	127
6.4.4	<i>Epilepsie</i>	134
6.4.5	<i>Dětská mozková obrna (DMO)</i> <i>jako příklad neurovývojové poruchy</i>	144
6.4.6	<i>Roztroušená skleróza (RS)</i> <i>jako příklad progredujícího onemocnění CNS</i>	151
6.5	Sociální důsledky neurologických onemocnění a postižení	155
6.6	Možnosti léčby a další péče o neurologicky nemocné	157
	Shrnutí	158
7	Psychologická problematika zdravotně postižených	161
7.1	Výskyt a příčiny vzniku zdravotního postižení	162
7.2	Psychické změny vyplývající z vrozeného postižení	163
7.2.1	<i>Rodina postiženého dítěte</i>	164
7.2.2	<i>Vývoj dítěte s vrozeným postižením</i>	171
7.3	Psychická adaptace na získané postižení	179
7.4	Dospělost postiženého člověka	183
7.5	Sociální význam zdravotního postižení	189
	Shrnutí	193
8	Zrakové postižení jako handicap v oblasti orientace	195
8.1	Výskyt a typy zrakového postižení	195
8.2	Psychologická charakteristika zrakově postižených	199
8.3	Vývoj zrakově postiženého dítěte	202

8.4	Sociální význam zrakového postižení	207
8.5	Léčba a péče o zrakově postižené	207
	Shrnutí	209
9	Postižení sluchu a řeči jako komunikační handicap	211
9.1	Sluchové postižení	211
9.1.1	Výskyt a typy sluchového postižení	211
9.1.2	Psychologická charakteristika sluchově postižených	214
9.1.3	Vývoj sluchově postiženého dítěte	223
9.1.4	Sociální význam sluchového postižení	228
9.1.5	Léčba a péče o sluchově postižené	229
9.2	Postižení řeči a jazyka	230
9.2.1	Typy postižení řeči a jazyka	233
9.2.2	Psychologická charakteristika řečové, resp. jazykové postižených	244
9.2.3	Vývoj dítěte s poruchou řeči a jazyka	246
9.2.4	Sociální význam postižení řeči a jazyka	247
9.2.5	Léčba a péče o osoby s postižením jazyka a řeči	248
	Shrnutí	249
10	Tělesné postižení jako funkční i estetický handicap	251
10.1	Pohybové postižení	251
10.2	Psychologická charakteristika pohybově postižených	253
10.3	Psychologická charakteristika tělesné deformace	253
10.4	Vývoj pohybově postiženého dítěte	255
10.5	Sociální význam tělesného postižení	258
10.6	Léčba a péče o tělesně postižené	261
	Shrnutí	262
 ČÁST III		
	Vybrané duševní a behaviorální poruchy	263
11	Demence	265
11.1	Výskyt a příčiny vzniku	266
11.2	Klinické projevy demence	267
11.2.1	Typy demencí	272
11.2.2	Průběh demence	282
11.3	Sociální význam demence	284
11.4	Průběh demence v dětském věku	285
11.5	Možnosti terapie demence	287
	Shrnutí	288

12 Mentální retardace	289
12.1 Výskyt a příčiny vzniku	290
12.2 Psychologická charakteristika mentální retardace	292
12.2.1 <i>Kvantitativní hodnocení – stupeň mentální retardace</i>	301
12.2.2 <i>Kvalitativní hodnocení mentální retardace</i>	303
12.3 Sociální význam mentální retardace a socializace mentálně postižených	306
12.4 Léčba a péče o mentálně postižené	315
Shrnutí	315
13 Pervazivní vývojové poruchy	317
13.1 Dětský autismus	317
13.1.1 <i>Výskyt a příčiny vzniku autismu</i>	317
13.1.2 <i>Klinický obraz autismu</i>	319
13.1.3 <i>Vývoj autistických dětí a jejich další prognóza</i>	327
13.1.4 <i>Sociální význam autistické poruchy</i>	328
13.1.5 <i>Léčba autistické poruchy</i>	329
13.2 Další pervazivní vývojové poruchy	330
Shrnutí	332
14 Schizofrenie	333
14.1 Výskyt a příčiny vzniku schizofrenie	334
14.2 Klinické projevy schizofrenie	336
14.2.1 <i>Akutní epizoda</i>	337
14.2.2 <i>Chronický průběh</i>	344
14.2.3 <i>Typy schizofrenie</i>	345
14.3 Vznik onemocnění, jeho průběh a prognóza	349
14.4 Sociální význam schizofrenie	354
14.5 Schizofrenie v dětském věku	361
14.6 Léčba a resocializace	365
14.7 Schizoafektivní porucha	367
Shrnutí	368
15 Afektivní poruchy	369
15.1 Výskyt a příčiny vzniku	370
15.2 Klinické projevy afektivních poruch	374
15.2.1 <i>Depresivní syndrom</i>	374
15.2.2 <i>Manický syndrom</i>	383
15.3 Vznik onemocnění, jeho průběh a prognóza	386
15.4 Deprese v dětském věku	389
15.5 Sociální význam afektivních poruch	392
15.6 Léčba a resocializace	395
Shrnutí	397

16 Neurotické a úzkostné poruchy	399
16.1 Úzkostné poruchy	399
16.1.1 <i>Výskyt a příčiny vzniku</i>	401
16.1.2 <i>Klinické projevy úzkostných poruch</i>	404
16.2 Obsedantně-kompulzivní porucha	410
16.3 Vznik úzkostných a obsedantně-kompulzivních poruch, průběh a prognóza	413
16.4 Sociální význam úzkostných a obsedantně-kompulzivních poruch	415
16.5 Úzkostné a obsedantně-kompulzivní poruchy v dětském věku	416
16.5.1 <i>Generalizovaná úzkostná porucha</i>	417
16.5.2 <i>Fobická úzkostná porucha</i>	419
16.5.3 <i>Obsedantně-kompulzivní porucha</i>	422
16.6 Léčba a resocializace	422
Shrnutí	423
17 Posttraumatické poruchy	425
17.1 Výskyt a příčiny vzniku	426
17.2 Klinické projevy posttraumatických poruch	429
17.2.1 <i>Akutní reakce na stres</i>	429
17.2.2 <i>Posttraumatická stresová porucha (PTSD)</i>	431
17.3 Vznik poruchy, její průběh a prognóza	437
17.4 Sociální význam posttraumatických poruch	438
17.5 Posttraumatická porucha u dětí	439
17.6 Léčba a resocializace	443
Shrnutí	444
18 Disociativní (konverzní) poruchy	445
18.1 Výskyt a příčiny vzniku	446
18.2 Klinické projevy disociativní poruchy	447
18.3 Vznik poruchy, její průběh a prognóza	450
18.4 Sociální význam disociativních poruch	451
18.5 Disociativní (konverzní) porucha u dětí	451
18.6 Léčba a resocializace	452
Shrnutí	452
19 Somatoformní poruchy	453
19.1 Výskyt a příčiny vzniku	455
19.2 Klinické projevy somatoformní poruchy	456
19.3 Vznik poruchy, její průběh a prognóza	458
19.4 Sociální význam somatoformních poruch	459
19.5 Somatoformní poruchy v dětství	460
19.6 Léčba a resocializace	461
Shrnutí	461

20 Psychické poruchy spojené se somatickými problémy	463
20.1 Poruchy příjmu potravy	463
20.1.1 Výskyt a příčiny vzniku	467
20.1.2 Klinické projevy	470
20.1.3 Průběh onemocnění a jeho prognóza	475
20.1.4 Sociální význam poruch příjmu potravy	477
20.1.5 Léčba poruch příjmu potravy	478
20.2 Poruchy regulace vyměšování	479
20.2.1 Výskyt a příčiny vzniku	479
20.2.2 Psychické projevy dětí s poruchou regulace vyměšování	481
20.2.3 Sociální význam poruch regulace vyměšování	483
20.2.4 Léčba poruch regulace vyměšování	484
Shrnutí	485
21 Suicidální syndrom jako projev autoagrese	487
21.1 Výskyt a příčiny sebevraždného jednání	490
21.2 Psychologická charakteristika sebevraždného jednání	496
21.2.1 Psychické předpoklady k sebevraždnému jednání	497
21.3 Vývoj tendence k sebevraždnému jednání	501
21.3.1 Sebevražda z hlediska jednotlivých vývojových fází	503
21.4 Sociální význam sebevraždného jednání	506
21.5 Možnosti pomoci a prevence	508
Shrnutí	508
22 Poruchy osobnosti a chování	511
22.1 Výskyt a příčiny vzniku	513
22.2 Klinické projevy poruch osobnosti	516
22.2.1 Typy poruch osobnosti	518
22.2.2 Získané změny osobnosti	537
22.3 Proměny poruch osobnosti v průběhu života a jejich prognóza	540
22.4 Sociální význam poruch osobnosti	541
22.5 Léčba a resocializace	542
Shrnutí	543
ČÁST IV	
Psychologická problematika odlišného životního stylu a sociální patologie	545
23 Problémy spojené s odlišným životním stylem	547
23.1 Zneužívání a závislost na psychoaktivních látkách	547
23.1.1 Výskyt a příčiny vzniku závislosti	549
23.1.2 Vývoj vzniku závislosti na psychoaktivních látkách	554
23.1.3 Sociální důsledky závislosti na psychoaktivních látkách	569
23.1.4 Léčba závislosti na psychoaktivních látkách	575

23.2 Návykové a impulzivní poruchy	577
23.2.1 Výskyt a příčiny vzniku	578
23.2.2 Klinické projevy návykových a impulzivních poruch	579
23.2.3 Sociální důsledky návykových a impulzivních poruch	585
23.2.4 Léčba návykových a impulzivních poruch	587
Shrnutí	587
24 Problémy spojené s nevhodným působením rodiny	589
24.1 Syndrom CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte	593
24.1.1 Výskyt a příčiny vzniku	593
24.1.2 Syndrom deprivovaného dítěte	597
24.1.3 Syndrom týraného dítěte	611
24.1.4 Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte	618
24.1.5 Postoj společnosti k zanedbávání, týrání a zneužívání dětí	630
24.1.6 Léčba zanedbávaných, týraných a zneužívaných dětí a další formy pomoci	631
24.2 Domácí násilí – syndrom týrané a zneužívané ženy	632
24.2.1 Výskyt a příčiny vzniku	634
24.2.2 Charakteristika pachatele domácího násilí	637
24.2.3 Syndrom týrané ženy	638
24.2.4 Rozvoj domácího násilí	641
24.2.5 Vliv domácího násilí na děti	644
24.2.6 Postoj společnosti k týrání žen	645
24.2.7 Možnosti pomoci týraným ženám	647
Shrnutí	648
25 Problémy vyvolané negativním působením společnosti	649
25.1 Sociokulturní handicap	650
25.1.1 Postoje společnosti k sociokulturně, etnicky či rasově odlišným lidem	652
25.1.2 Hlavní problémy sociokulturní odlišnosti	653
25.2 Psychologická problematika adaptace imigrantů	659
25.2.1 Výskyt a příčiny emigrace	660
25.2.2 Psychické změny, které jsou reakcí na situaci uprchlíka	660
25.2.3 Fáze migrace a jejich zvládání	664
25.2.4 Psychické potíže a poruchy vyvolané zátěží emigrace	668
25.2.5 Psychické problémy dětí emigrantů	669
25.2.6 Možnosti pomoci emigrantům	673

25.3 Sociálněpsychologická problematika romského etnika	674
25.3.1 Charakteristika romské minority a její vývoj	674
25.3.2 Psychické vlastnosti, které jsou typické pro příslušníky romského etnika	681
25.3.3 Výchova a vztah ke vzdělání v romském etniku	684
25.3.4 Postoj příslušníků romského etnika k majoritní společnosti	688
25.3.5 Možnosti pomoci a podpory romského etnika	689
Shrnutí	690
26 Závislost na ideologii	691
26.1 Výskyt a příčiny vzniku	694
26.2 Specifičnost náboženství	695
26.3 Psychosociální charakteristika náboženských skupin	696
26.4 Příčiny vstupu do náboženské skupiny	702
26.5 Působení extrémního religiózního učení na psychiku	707
26.6 Vznik závislosti na náboženské skupině a dynamika jejího rozvoje	713
26.7 Sociální hodnocení a postoj k náboženským skupinám	724
26.8 Vliv náboženských skupin na děti	725
26.9 Pomoc lidem závislým na náboženských skupinách a jejich resocializace	728
Shrnutí	729
27 Pracovní a ekonomické problémy	731
27.1 Nezaměstnanost	731
27.1.1 Výskyt a příčiny nezaměstnanosti	732
27.1.2 Fáze reakce na nezaměstnanost	734
27.1.3 Změny psychiky jako reakce na ztrátu zaměstnání	735
27.1.4 Vliv nezaměstnanosti na zdravotní stav	743
27.1.5 Sociální význam nezaměstnanosti	744
27.1.6 Možnosti pomoci nezaměstnaným	747
27.2 Bezdomovectví	748
27.2.1 Výskyt a příčiny bezdomovectví	748
27.2.2 Osobnost bezdomovce a její typické znaky	750
27.2.3 Zdravotní rizika bezdomovectví	754
27.2.4 Postoj společnosti k bezdomovcům	755
27.2.5 Možnosti pomoci bezdomovcům	755
Shrnutí	756
28 Agresivní syndrom	757
28.1 Výskyt a příčiny vzniku agresivity	758
28.2 Teorie agrese	762
28.3 Psychologická charakteristika agresivního chování	764
28.3.1 Varianty agresivního chování	771

28.4 Sociální význam agresivního chování	776
28.5 Prevence a terapie nadměrné agresivity	777
Shrnutí	778
29 Poruchy chování v dětském věku a dospívání	779
29.1 Výskyt a příčiny vzniku	780
29.2 Psychologická charakteristika poruchového chování	784
29.2.1 <i>Vývojově podmíněné změny poruchového chování</i>	788
29.2.2 <i>Typy poruch chování</i>	792
29.3 Sociální význam poruch chování	802
29.4 Prevence a náprava poruch chování	802
Shrnutí	803
30 Psychologie kriminálního chování a penitenciárního působení	805
30.1 Výskyt a příčiny vzniku kriminálního chování	807
30.2 Psychické charakteristiky, které mohou být typické pro pachatele trestných činů	810
30.3 Průběh penitenciárního procesu	814
30.3.1 <i>Obvinění z trestného činu</i>	815
30.3.2 <i>Vyšetřovací vazba a její vliv na psychiku</i>	815
30.3.3 <i>Psychologické aspekty výkonu trestu odnětí svobody</i>	817
30.3.4 <i>Adaptační problémy po propuštění z výkonu trestu</i>	823
30.4 Sociální postavení člověka, který přišel z výkonu trestu	826
30.5 Pomoc a terapeutická práce s trestanými	827
Shrnutí	828
31 Psychologie oběti trestného činu	831
31.1 Výskyt a příčiny vzniku poškození trestným činem	832
31.2 Působení traumatu na oběť	833
31.3 Průběh reakce na trauma	839
31.4 Sociální postavení oběti	841
31.5 Léčba a pomoc oběti	843
Shrnutí	844
Literatura	845
Rejstřík	865